

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 2, 3, 8 IR 18¹
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 9, 16, 20, 20¹, 22, 34, 40, 41, 46, 48, 49, 74
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
ATSINAUJINANČIŲ IŠTEKLIŲ ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13,
14, 17, 20, 28, 29, 37, 38, 39, 47, 48, 50, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 63¹ STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 20² STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 2, 3, 8 ir 18¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – EĮ projektas), Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 9, 16, 20, 20¹, 22, 34, 40, 41, 46, 48, 74 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – EEĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13, 14, 17, 20, 28, 29, 37, 38, 39, 47, 48, 49, 50, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 63¹ straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 20² straipsniu įstatymo projektas (toliau – AIEĮ projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti siekiant šių tikslų ir uždavinių:

1 tikslas. EEĮ projektu siūloma valstybinės svarbos energetikos objektų sąvokos apibrėžime numatyti išimtį dėl elektrinių, kuriose naudojant atsinaujinančius išteklius gaminama tik elektros energija;

2 tikslas. EEĮ projektu siūloma užtikrinti teisinio reguliavimo, susijusio su leidimų plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus galiojimo terminų pratęsimo tvarka ir sąlygomis esant valstybės, trečiųjų asmenų veiksams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms, atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui ir įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimą Nr. KT-24-N14/2018 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkto, 7 dalies, 24 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (toliau – Konstitucinio Teismo nutarimas);

3 tikslas. Įgyvendinti dalį Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gruodžio 11 d. Direktyvos (ES)2018/2001 dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją (toliau – Direktyva) nuostatų:

- Direktyvos 2 straipsnio dalį, kuria apibrėžiami pagrindiniai terminai;
- Direktyvos 4 straipsnio 6 dalį, kuria nustatomos sąlygos dėl informacijos, apie paramos įsisavinimą, viešinimo;
- Direktyvos 5 straipsnio 3 dalį, kuria nustatoma sąlyga, taikoma susitarimui su kita valstybe nare, siekiančia dalyvauti skatinimo kvotų paskirstymo aukcione (toliau – aukcionas);
- Direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, kuria nustatomas 5 metų paramos skyrimo ilgalaikis grafikas;
- Direktyvos 8 straipsnio dalis, kuriomis reglamentuojama statistinių perdavimų tarp valstybių narių tvarka;
- Direktyvos 9 ir 10 straipsnių dalis, kuriomis patikslinamos sąlygos dėl valstybių narių bendrų projektų ir jų rezultatų;
- Direktyvos 11 ir 12 straipsnių dalis, kuriomis patikslinamos sąlygos dėl valstybių narių ir trečiųjų valstybių bendrų projektų ir jų rezultatų;
- Direktyvos 13 straipsnio 1 dalį, kuria patikslinamos sąlygos dėl bendros paramos schemos;
- Direktyvos 15 straipsnio dalis, kuriomis patikslinamos sąlygos dėl administracinių procedūrų, nuostatų ir kodeksų;
- Direktyvos 18 straipsnio 5 dalį, kuria patikslinami informavimo ir mokymo įpareigojimai;
- Direktyvos 19 straipsnio dalis, kuriomis patikslinama ir papildoma atsinaujinančių išteklių energijos kilmės garantijų išdavimo, perdavimo ir naudojimo tvarka;
- Direktyvos 22 straipsnio dalis, kuriomis reglamentuojama atsinaujinančių išteklių energijos bendrųjų veiklos sąlygos;

- Direktyvos 29 straipsnio dalis, kuriomis papildomi ir patikslinami biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio sumažėjimo kriterijai;

- Direktyvos 30 straipsnio dalis, kuriomis aiškiai reglamentuojama biodegalų, skystųjų bioproduktų ar žaliavų biodegalų, skystųjų bioproduktų gamybai atitikties tvarumo ir išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimo kriterijams sertifikavimo tvarka.

4 tikslas. 2017 m. spalio 26 d. Lietuvos Respublika ir Liuksemburgo Didžioji Hercogystė pasirašė susitarimą dėl atsinaujinančių išteklių energijos statistinio perdavimo siekiant planinių rodiklių pagal Direktyvą 2009/28/EB (toliau – Susitarimas). Direktyva 2009/28/EB numato, kad šalys, įvykdžiusios ir viršijusios įsipareigojimus didinti iš atsinaujinančių energetikos šaltinių pagaminamos energijos kiekį, gali šiais rodikliais pasidalyti ir juos parduoti toms valstybėms, kurios galimybių vystyti atsinaujinančiosios energetikos neturi. Pagal Susitarimą Liuksemburgas, kuris dėl savo dydžio ir geografinės padėties tokių ES įsipareigojimų įgyvendinti galimybių neturi, ketina įsigyti viršytas statistines normas iš Lietuvos. Planuojama, kad gautos finansinės lėšos bus panaudotos tolesnei atsinaujinančių išteklių energetikos plėtrai ir energijos efektyvumui didinti. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo (toliau – Įstatymas) 58 straipsnio 9 dalimi, pajamos, gautos vykdant susitarimus dėl statistinių energijos perdavimų, pervedamos į valstybės biudžetą ir kaupiamos atskiroje valstybės išdo sąskaitoje. Šias lėšas Vyriausybės nustatyta tvarka administruoja Vyriausybės įgaliota institucija. Planuojama, kad pajamos, gautos vykdant susitarimus dėl statistinių energijos perdavimų, skirstys Energetikos ministerija, todėl teikiamu AIEĮ projektu išdėstyto 58 straipsnio pakeitimu siūloma nustatyti, kad šias lėšas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka administruoja ir skirsto Vyriausybės įgaliotos institucijos.

5 tikslas. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 6 punktu, nustato ir tvirtina elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių skatinimo kvotų paskirstymo tvarkaraštį (toliau – tvarkaraštis), kuriame, be kita ko, privalo būti nurodomos ir aukcione planuojamo paskirstyti elektros energijos gamybos kiekio apimtys, AIEĮ projekte siūloma numatyti, kad elektros energijos kiekis, paskirstomas kitoms valstybėms narėms nustatomas taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės, o ne jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

6 tikslas. Nuo 2019 m. gegužės 1 d. pasikeitė Įstatymo 11 straipsnyje įtvirtintos Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija)¹ kompetencijos, atsisakant Komisijai priskirtos funkcijos tvirtinti fiksuotų tarifų didžiausius galimus dydžius, nustatyti jų diferencijuojamus dydžius, kontroliuoti, kaip jie taikomi. Visgi, siekiant užtikrinti, kad Komisija, atlikdama viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo priežiūrą, nustačiusi galimus neatitikimus turėtų teisėtą pagrindą priimti sprendimą dėl pažeidimų pašalinimo, taip pat dėl teisės aktų reikalavimų neatitinkančių fiksuotų tarifų taikymo, EEĮ projekte siūloma nustatyti, kad Komisija ne tik atlieka viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo priežiūrą, tačiau ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų kontrolę.

7 tikslas. Siekiant įgyvendinti Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, 1.4 papunktyje numatytą strateginę kryptį – suteikti galimybę ir paskatas verslo subjektams dalyvauti siekiant energetikos pažangos ir vykdant Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1210 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, uždavinį, t. y. šalies verslo dalyvavimas siekiant energetikos pažangos, taikant 11.1.3.3 papunktyje įtvirtintą priemonę, EĮ projekte siūloma sukurti teisinę aplinką išbandyti inovatyvius energetikos produktus ir verslo sprendimus naujai kuriamoje bandomojoje energetikos inovacijų aplinkoje (angl. *regulatory sandbox*).

Atsižvelgiant į **1 tikslą**, EĮ projekte siūlomas Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo pakeitimas grindžiamas tuo, kad atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių, kuriose gaminama tik elektros energija, plėtra atitinka Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje,

¹ Nuo 2019 m. liepos 1 d. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba.

patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, numatytas kryptis ir šių elektrinių plėtra nėra ribojama, o priešingai – skatinama, todėl nėra poreikio įtraukti atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių, skirtų tik elektros energijai gaminti, į valstybinės svarbos energetikos objektų sąvokos apibrėžimą ir nėra poreikio, kaip numatyta Energetikos įstatymo 6 straipsnio

11 punkte, Energetikos ministerijai derinti šių elektrinių plėtros.

Atsižvelgiant į **2 tikslą**, EEĮ projektu ir AIEĮ projektu keičiami Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnis ir Įstatymo 14 straipsnis, įgyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimą.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, išnagrinėjęs konstitucinės justicijos bylą pagal Lietuvos Respublikos Seimo narių prašymą ištirti, ar Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punktas, 7 dalis, 24 dalies 2 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, 46 straipsnio 1–4 dalimis, konstitucinės teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams, Konstitucinio teismo nutarimu pripažino, kad Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkte nustatytas teisinis reguliavimas tiek, kiek pagal jį leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus (toliau – leidimas plėtrai) iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, neatsižvelgiant į tai, kiek trunka šios aplinkybės, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui. Atitinkamai, EEĮ projekte siūloma pakeisti Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnį ir numatyti, kad pratęsiant leidimą plėtrai būtų atsižvelgiama į tai, kiek trunka nuo leidimo plėtrai turėtojo valios nepriklausančios aplinkybės, trukdančios jam įgyvendinti įgytą teisę plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus. AIEĮ projekte atlikti redakcinio pobūdžio patikslinimai (14 str. 3 d.) siekiant teisės aktų suderinamumo.

Atsižvelgiant į **3 tikslą**:

- Dėl terminų apibrėžčių. AIEĮ projekto nuostatomis siekiama įtvirtinti naujus ar patikslinti Įstatyme vartojamus terminus, susijusius su Direktyvoje nustatytu reglamentavimu. Sąvoka „aeroterminė energija“ pakeista į sąvoką „aplinkos energija“, praplėsta ir patikslinta jos apibrėžtis; sąvokos „bendrasis galutinis energijos suvartojimas“ apibrėžtis patikslinama, numatant, kad į bendrąjį galutinį energijos suvartojimą įskaičiuojama ir atsinaujinančių išteklių energija, sunaudota transporto degalų gamybai; įtvirtintos sąvokos ir jų apibrėžtys, susijusios su kilmės garantijomis, atsinaujinančių išteklių energetikos bendrijomis, atsinaujinančių išteklių elektros energijos pirkimo sutartimi, žemės ūkio biomase, miško biomase, perdirbtu anglies kuru ir iš atsinaujinančių išteklių pagamintais nebiologinės kilmės skystaisiais ir dujiniais transporto degalais.

- Dėl paramos schemos iš atsinaujinančių išteklių gaminamai energijai. AIEĮ projekto nuostatomis siekiama įtvirtinti įpareigojimą viešajai įstaigai Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai (toliau – Taryba)² viešinti informaciją apie buvusias aukciono procedūras, prisiimtų įsipareigojimų įgyvendinimo rodiklį.

- Dėl paramos schemos atvėrimo kitoms valstybėms narėms. AIEĮ projekto nuostatomis patikslinama, kad atveriant paramos schemas kitoms valstybėms narėms ir sudarant susitarimus dėl dalyvavimo Lietuvoje organizuojamuose aukcionuose, sudaromu susitarimu, be kita ko, susitariama dėl elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių priskyrimo principo.

- Dėl finansinės paramos stabilumo. AIEĮ projekto nuostatomis patikslinamas ilgalaikio paramos skyrimo tvarkaraščio laikotarpis.

- Dėl statistinių perdavimų tarp valstybių narių. Siekiant sudaryti galimybes sumažinti Direktyvoje nustatyto Europos Sąjungos tikslo pasiekimo sąnaudas, o valstybėms narėms leisti lanksčiai laikytis savo įsipareigojimo užtikrinti, kad po 2020 m. jų nacionaliniai tikslai nebūtų žemesni už 2020 m. tikslus, tikslinga sudaryti palankesnes sąlygas vienose valstybėse narėse iš atsinaujinančių išteklių pagamintos energijos vartojimui kitose valstybėse narėse ir suteikti galimybę valstybėms narėms į savo atsinaujinančiųjų išteklių energijos procentinę dalį įskaičiuoti kitose

² Iki 2019 m. liepos 1 d. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

valstybėse narėse suvartotą atsinaujinančiųjų išteklių energiją. Dėl tos priežasties Europos Komisija turėtų įdiegti Europos Sąjungos atsinaujinančių išteklių energijos vystymo platformą (toliau – Platforma), kurioje valstybės narės galėtų tarpusavyje prekiauti atsinaujinančių išteklių energijos procentinėmis dalimis. Įgyvendinant Direktyvos nuostatas, teikiamu AIEĮ projektu siūloma nustatyti, kad Vyriausybė ar jos įgaliota institucija gali teikti Europos Sąjungos atsinaujinančių išteklių energijos vystymo platformai metinius duomenis apie atsinaujinančių išteklių energijos dalį, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, įskaitant numatomus trūkumus ar dalies viršijimą, stebėti, taip pat nurodyti kainą, už kurią sutiktų atsinaujinančių išteklių energijos gamybos perteklių perduoti iš kitos valstybės narės ar kitai valstybei narei.

- Dėl valstybių narių ir trečiųjų valstybių bendrų projektų ir jų rezultatų. Įgyvendinant Direktyvos nuostatas dėl bendrų projektų su kitomis valstybėmis narėmis, teikiamu AIEĮ projektu patikslinamos datos ir terminai, pvz., kad bendro projekto trukmė gali tęstis ir po 2030 metų. Patikslinamas dabartinis reglamentavimas, kad į bendrus projektus su užsienio valstybėmis gali būti įtraukti ir privatūs ekonominės veiklos vykdytojai bei bendri projektai vykdomi laikantis tarptautinės teisės. Nustatoma, kad užsienio valstybėje pagamintas atsinaujinančių išteklių elektros energijos kiekis, kuris įskaitomas Lietuvoje, turi atitikti papildomą sąlygą: „elektros energija pagaminta laikantis tarptautinės teisės trečiojoje valstybėje, kuri yra Europos Tarybos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos arba kitų tarptautinių konvencijų ar sutarčių žmogaus teisių klausimais pasirašiusioji šalis.“

- Dėl administracinių procedūrų, nuostatų ir kodeksų. AIEĮ projekto nuostatomis patikslinti reikalavimai energijos beveik nevartojančių pastatų statybai bei nuostatos dėl informacijos teikimo apie itin taupiai atsinaujinančių išteklių energiją naudojančius įrenginius. Taip pat atsisakyta reikalavimų, taikomų biomasės konversijos technologijoms, šilumos siurbliams, saulės šilumos energijos įrenginiams.

Taip pat AIEĮ projekte įtvirtinamos nuostatos, susijusios su energetikos infrastruktūra, kurią planuojant turi būti vertinamos galimybės naudoti sistemas, pritaikytas atsinaujinančių išteklių naudojimui. Taip pat nustatomas įpareigojimas planuojant miestų infrastruktūrą konsultotis su energetikos tinklų operatoriais.

Šių nuostatų įtvirtinimas leis užtikrinti tvarią miestų plėtrą ir subalansuotą atsinaujinančių išteklių technologijų diegimą, taip pat priimti geriausius sprendimus dėl energijos vartojimo efektyvumo didinimo.

AIEĮ projekto nuostatomis, siekiant mažiausiomis sąnaudomis įgyvendinti reikalavimus dėl atsinaujinančių dalies naujuose ir esamuose pastatuose, nustatoma, kad šie reikalavimai techniškai, funkcinio požiūriu ir ekonomiškai yra įmanomi.

- Dėl informavimo ir mokymo. AIEĮ projekto nuostatomis siekiama įtvirtinti, kad rekomendacijos dėl atsinaujinančių išteklių technologijų teikiamos ir planuojant, projektuojant, statant ir atnaujinant komercinės paskirties teritorijas. Taip pat, kad valdžios institucijų visuomenei teikiama informacija turi apimti ir informaciją apie galimybę dalyvauti gaminančių vartotojų ir atsinaujinančių išteklių energijos bendrųjų schemose.

Šių nuostatų įtvirtinimas leis užtikrinti informacijos sklaidą ir atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo galimybes.

- Dėl kilmės garantijų. Teikiamu AIEĮ projektu siūloma nustatyti, kad energijos tiekėjas teisės aktų nustatyta tvarka ir pagal kompetenciją savo galutiniams vartotojams privalo teikti informaciją apie tai, kokią energijos tiekėjo tiekiamos energijos dalį ar kokį kiekį jo energijos rūšių derinyje sudaro atsinaujinančių išteklių energija. Taip pat Taryba paskiriama ta institucija, kuri prižiūrės ir kontroliuos anksčiau minėtos informacijos atskleidimą. Įgyvendinant Direktyvos nuostatas, atitinkamai keičiamas ir Įstatymo 11 straipsnis.

Taip pat AIEĮ projektu siūloma nustatyti, kad kilmės garantijos išduodamos taikant minimalią 30 kW galios ribą. Paskirtosios įstaigos, išduodančios elektros kilmės garantijas, pateiktais duomenimis, daugiausia Lietuvoje yra elektrinių, kurių galia yra iki 30 kW. Nustačius minimalią galios ribą, būtų sumažinta administracinė našta paskirtajai įstaigai, išduodančiai elektros kilmės garantijas. Taip pat patikslinti kilmės garantijos galiojimo terminai, nustatant, kad kilmės garantijos galioja 12 mėnesių nuo atitinkamo energijos vieneto pagaminimo momento. Nepanaikintos kilmės garantijos netenka galios ne vėliau kaip praėjus 18 mėnesių nuo atitinkamo energijos vieneto

pagaminimo momento. Nebegaliojančios kilmės garantijos įskaičiuojamos į liekamąją energijos rūšių derinį. Kilmės garantijos turi būti panaikintos ne vėliau kaip šeši mėnesiai po to, kai pasibaigia kilmės garantijos galiojimo laikotarpis.

AIEĮ projektu siūloma panaikinti nuostatą, kad paramos schema netaikoma tokiam gamintojui, kuriam suteikiama kilmės garantija, ir kad kilmės garantijos gali būti išduodamos ir vandenilio dujoms.

AIEĮ projektu taip pat siūloma nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje pripažįstamos trečiosios valstybės išduotos kilmės garantijos, tačiau tik tuo atveju, jei Europos Komisija su ta trečiąja valstybe yra sudariusi susitarimą dėl Europos Sąjungoje išduodamų kilmės garantijų ir toje trečiojoje valstybėje sukurtų suderinamų kilmės garantijų sistemų abipusio pripažinimo, ir tik tuo atveju, jei energija tiesiogiai importuojama į Lietuvos Respubliką arba eksportuojama iš Lietuvos Respublikos.

- Dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų. AIEĮ projektu ir EEĮ projektu sukuriama sąlygos atsinaujinančių išteklių energetikos bendrijų veikimui, nustatant šių bendrijų sudėtį, subjektai, turintys atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų steigimo iniciatyvą, sąlygos, kurias turi atitikti atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos, kai jas steigia jau veikiantys juridiniai asmenys. AIEĮ projektu ir EEĮ projektu atsinaujinančių išteklių energijos bendrijoms suteikiama teisė parduoti elektros energiją galutiniam vartotojui, neturint nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licencijos, tačiau atitinkant jam keliamas sąlygas, ir elektros energija prekiauti visose rinkose.

Šiuo reglamentavimu siekiama paskatinti elektros energijos vartotojus tapti aktyviais vartotojais, didinti atsinaujinančių išteklių energijos dalį, palyginti su galutiniu energijos suvartojimu, ir užtikrinti, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos sudėtį sudarys fiziniai asmenys.

- Dėl biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijų ir sertifikavimo tvarkos. AIEĮ projekto nuostatomis, susijusiomis su biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijais, siekiama įtvirtinti, kad biodegalai ir skystieji bioproduktai būtų gaminami tvariai. Įgyvendinant Direktyvos nuostatas, AIEĮ projekte papildomi ir patikslinami galiojančiame Įstatyme numatyti biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijai. Tik tvarūs biodegalai ir skystieji bioproduktai gali būti vertinami apskaičiuojant siekiamą atsinaujinančių išteklių vartojimo dalį transporto sektoriuje.

Lietuvoje biodegalai ir skystieji bioproduktai sertifikuojami pagal Europos Komisijos sprendimu pripažintas savanoriškas schemas, tačiau galiojančio Įstatymo nuostatos to aiškiai nereglementuoja. Atsižvelgiant į tai, AIEĮ projekte atlikti keitimai, kuriais siekiama aiškiai reglamentuoti biodegalų ir skystųjų bioproduktų atitikties tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijams sertifikavimą.

AIEĮ projekte siūloma patikslinti galiojančio Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 39 straipsnio 1¹ punktą, atsisakant nuostatos, kad skystieji bioproduktai, įmaišant juos į degalus, pagamintus iš mineralinių degalų, turi atitikti tvarumo ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimo kriterijus, kadangi pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme numatytą apibrėžimą skystieji bioproduktai – tai iš biomasės pagamintas skystasis kuras elektros energijai, šilumai ir (ar) vėsumai gaminti, ir jie nėra skirti transportui. Atsižvelgiant į galiojančiame Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme įtvirtintą biodegalų apibrėžimą, siūloma nustatyti, kad biodegalai ir iš biomasės pagaminti skystieji transporto degalai, įmaišant juos į degalus, pagamintus iš mineralinių degalų, turi atitikti tvarumo ir išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimo kriterijus.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Atsinaujinančių energijos išteklių skyrius (skyriaus vedėja Dovilė Almanyte, tel. (8 5) 203 4667, papild. 1, el. p. dovile.almanyte@enmin.lt, tiesioginė rengėja – vyriausioji specialistė Jevgenija Jankevič, tel. (8 5) 203 4667, papild. 6, el. p. jevgenija.jankevic@enmin.lt, vyriausioji specialistė Vilija Tomkė, tel. (8 5) 203 4667, papild. 5, el. p. vilija.tomke@enmin.lt, patarėja Lina Sveklaite, tel. (8 5) 203 4667, papild. 2, el. p. lina.sveklaite@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Dėl 1 tikslo.

Pagal Energetikos įstatymo 6 straipsnio 11 punktą Energetikos ministerija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 1-23 „Dėl Valstybinės svarbos energetikos objektų plėtros projektų rengimo ir derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, derina valstybinės svarbos energetikos objektų plėtros projektus, tarp jų ir atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių plėtros projektus. Įvertinant tai, kad tokių elektrinių plėtra nėra ribojama, šių elektrinių plėtros projektų derinimas yra perteklinis.

Dėl 2 tikslo.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punktą leidimai plėtrai iš neatsinaujinančių energijos išteklių, esant valstybės, trečiųjų asmenų ar nenugalimos jėgos aplinkybėms, pratęsimi vieną kartą ne ilgesniam kaip 12 mėnesių, o plėtojant elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių energijos išteklių – 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių.

Leidimų plėtrai pratęsimo tvarką šiuo metu reglamentuoja Elektros energetikos įstatymas ir Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. 1-212 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“.

Dėl 3 tikslo.

- Dėl kilmės garantijų. Šiuo metu atsinaujinančių išteklių kilmės garantijų išdavimas, perdavimas ir naudojimas reglamentuojamas Įstatymo 28 ir 29 straipsniuose ir Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2016 m. lapkričio 14 d. įsakymu Nr. 1-298 „Dėl Elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, kilmės garantijų išdavimo, perdavimo ir jų galiojimo panaikinimo ir kitose valstybėse narėse išduotų kilmės garantijų pripažinimo Lietuvos Respublikoje taisyklių patvirtinimo“.

- Informavimas, švietimas, moksliniai tyrimai ir mokymai, tarptautinis bendradarbiavimas atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriuje reglamentuojamas AIEI projekte.

- Dėl paramos schemos iš atsinaujinančių išteklių gaminamai energijai. Viešai skelbiamos informacijos tvarkos aprašo, patvirtinto Komisijos 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimu „Dėl Viešai skelbiamos informacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“, 34.46 papunktyje numatoma, kad Komisija viešai skelbia informaciją apie skelbiamus ir organizuojamus aukcionus, tačiau nuostatos dėl įpareigojimų skelbti informaciją apie buvusias aukciono procedūras ir aukcionų laimėtojų prisiimtų įsipareigojimų įgyvendinimo rodiklius teisės aktuose šiuo metu nėra įtvirtintos.

- Dėl paramos schemos atvėrimo kitoms valstybėms narėms. Įstatymo 63¹ straipsnio 2 dalyje nurodomos sąlygos, kurių laikantis sudaromi susitarimai su kita valstybe narė dėl dalyvavimo aukcionuose. Įstatymo 20 straipsnio 5 dalyje nurodomos sąlygos, kurios turi būti įtvirtintos susitarime. Visgi, teisės aktai nenustato įpareigojimo susitarime nustatyti elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių priskaičiavimo principo.

- Dėl finansinės paramos stabilumo. Įstatymo 2 straipsnio 19² dalyje apibrėžtas Elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių išteklių skatinimo kvotų paskirstymo tvarkaraščio terminas, nurodant, kad tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamas trejų metų elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių tvarkaraštis, kuriuo vadovaujantis organizuojami aukcionai.

- Dėl statistinių perdavimų tarp valstybių narių. Šiuo metu galiojančiame Įstatyme nėra reglamentuojama Platforma, nes ji dar nėra sukurta. Taip pat, vadovaujantis Įstatymo 58 straipsnio 9 dalimi, pajamos, gautos vykdant susitarimus dėl statistinių energijos perdavimų, perduamos į valstybės biudžetą ir kaupiamos atskiroje valstybės išdo sąskaitoje. Šias lėšas Vyriausybės nustatyta tvarka administruoja Vyriausybės įgaliota institucija, t. y. Finansų ministerija.

- Dėl administracinių procedūrų, nuostatų ir kodeksų. Įstatymo 50 straipsnio 5 dalyje yra nurodytas energijos beveik nevartojančių pastatų terminas, nenumatant jam taikomų reikalavimų.

- Dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų. Šiuo metu teisės aktai nereglamentuoja atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veiklos sąlygų.

- Dėl biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijų ir sertifikavimo tvarkos. Šiuo metu tvarumo kriterijai ir atitikties tvarumo kriterijams patikros sistema

yra numatyta Įstatymo 37 ir 38 straipsniuose, o biodegalų ir skystųjų bioproduktų atitiktis tvarumo kriterijams sertifikuojama pagal Europos Komisijos pripažintas savanoriškas schemas.

Dėl 4 tikslo. Vadovaujantis Įstatymo 58 straipsnio 9 dalimi, pajamos, gautos vykdant susitarimus dėl statistinių energijos perdavimų, pervedamos į valstybės biudžetą ir kaupiamos atskiroje valstybės išdo sąskaitoje. Šias lėšas Vyriausybės nustatyta tvarka administruoja Vyriausybės įgaliota institucija, t. y. Finansų ministerija.

Dėl 5 tikslo. Įstatymo 20 straipsnio 14 dalyje nurodoma, kad elektros kitoms valstybėms narėms aukcione galimas paskirstyti metinis elektros energijos gamybos kiekis nustatomas Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

Dėl 7 tikslo. Šiuo metu galiojančiuose įstatymuose nėra reglamentuota galimybė sukurti bandomąją energetikos inovacijų aplinką.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Dėl 1 tikslo.

Įtvirtinus EĮ projekte siūlomą pakeitimą, susijusį su valstybinės svarbos energetikos objektų sąvokos apibrėžimo patikslinimu, numatant jame išimtį dėl elektrinių, naudojančių atsinaujinančius išteklius, skirtų tik elektros energijai gaminti, atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių projektų plėtra nebūtų derinama, tačiau išliks pareiga derinti tinklų, reikalingų šių elektrinių prijungimui, plėtros projektus (už tinklų plėtrą sumoka patys elektrinių plėtotojai, bet išplėtotų tinklų išlaikymo sąnaudas moka visi vartotojai). EĮ projekto įgyvendinimo nuostatose numatoma, kad Energetikos ministerijos pradėtos atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių, skirtų tik elektros energijai gaminti, plėtros projektų derinimo procedūros nutraukiamos, t. y. nustatoma, kad šių plėtros projektų derinti nereikia. Tokiu būdu bus sumažinta administracinė našta atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių plėtotojams.

Dėl 2 tikslo.

Atsižvelgiant į aiškinamojo rašto 1 punkte nurodytą Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimą ir įvertinant tai, kad Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkto nuostatos taikomos pratęsiant leidimų plėtrai iš atsinaujinančių ir iš neatsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminą, EEĮ projekte siūloma suvienodinti leidimo plėtrai iš atsinaujinančių ir iš neatsinaujinančių energijos išteklių galiojimo termino pratęsimo tvarką, esant valstybės, trečiųjų asmenų veiksams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms. EEĮ projekte numatoma, kad leidimas plėtrai, esant valstybės, trečiųjų asmenų veiksams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms, pratęsiamas 1) vieną kartą 6 mėnesiams arba ilgesniam laikotarpiui, kurį galioja valstybės, trečiųjų asmenų veiksmai ar nenugalimos jėgos aplinkybės, jeigu asmuo, kreipdamasis dėl leidimo plėtrai galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių ir kreipimosi metu šios aplinkybės yra pasibaigusios ir 2) jeigu kreipimosi dėl leidimo plėtrai galiojimo pratęsimo metu valstybės, trečiųjų asmenų ar nenugalimos jėgos aplinkybės nėra pasibaigusios ir asmuo, kreipdamasis dėl leidimo galiojimo termino pratęsimo, pateikia įrodymus, pagrindžiančius, kad atlikti suplanuotus darbus vėluojama dėl valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių, leidimo plėtrai galiojimo terminas pratęsiamas neribotą kartų skaičių 6 mėnesiams tol, kol baigiasi valstybės, trečiųjų asmenų ar nenugalimos jėgos aplinkybės. Tuo atveju, kai paskutinio kreipimosi dėl leidimo plėtrai pratęsimo metu valstybės, trečiųjų asmenų ar nenugalimos jėgos aplinkybės yra pasibaigusios, leidimo plėtrai galiojimo terminas pratęsiamas tik tam laikotarpiui, kurį galiojo valstybės, trečiųjų asmenų ar nenugalimos jėgos aplinkybės. Šiuo atveju laikotarpis, kuriam pratęsiamas leidimo plėtrai galiojimo terminas, nustatomas atsižvelgiant į paskutinę leidimo plėtrai galiojimo datą ir valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų ar nenugalimos jėgos aplinkybių galiojimo trukmę. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, kad pratęsiant leidimą plėtrai būtų atsižvelgiama į tai, kiek trunka nuo asmens valios nepriklausančios aplinkybės, trukdančios jam įgyvendinti įgytą teisę plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus.

Pažymėtina, kad galiojančio Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1–2 punktuose yra numatyta, kad leidimo plėtrai iš atsinaujinančių energijos išteklių galiojimo terminas pratęsiamas vieną kartą ne ilgesniam kaip 6 mėnesių laikotarpiui, esant valstybės, trečiųjų asmenų

veiksmams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms ir vieną kartą 6 mėnesių laikotarpiui, jeigu pateiktas statybą leidžiantis dokumentas (kai toks reikalingas pagal galiojančius teisės aktus) ir dokumentai, įrodantys, kad atlikta ne mažiau kaip 50 procentų projekto įgyvendinimo darbų, t. y. Elektros energetikos įstatyme numatyta galimybė pratęsti leidimo plėtrai galiojimo terminą vieneriems metams.

EEĮ projekte siūlomais pakeitimais, susijusiais su leidimų plėtrai galiojimo termino pratęsimu, siekiama užtikrinti, kad pratęsiant leidimą plėtrai galiojimo terminą būtų atsižvelgiama į tai, kiek trunka nuo leidimo plėtrai turėtojo valios nepriklausančios aplinkybės, trukdančios jam įgyvendinti įgytą teisę plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus.

Dėl 3 tikslo.

- Dėl paramos schemos iš atsinaujinančių išteklių gaminamai energijai. Siekiant skaidrumo AIEĮ projekto nuostatomis siekiama įtvirtinti įpareigojimą Tarybai viešinti informaciją apie buvusias aukciono procedūras, prisiimtų įsipareigojimų įgyvendinimo rodiklį. Ši informacija padės identifikuoti problemas dėl aukcionų laimėtojų prisiimtų įsipareigojimų bei valstybinėms institucijomis priimti atitinkamus sprendimus dėl tolesnės atsinaujinančių išteklių energetikos plėtros.

- Dėl paramos schemos atvėrimo kitoms valstybėms narėms. AIEĮ projekto nuostatomis patikslinama, kad atveriant paramos schemas kitoms valstybėms narėms ir sudarant susitarimus dėl dalyvavimo Lietuvoje organizuojamuose aukcionuose, sudaromu susitarimu, be kita ko, susitariama dėl elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių priskaičiavimo principo. Šios nuostatos įtvirtinimas leis apsisaugoti nuo ginčų, galimai kilsiančių dėl elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių priskaičiavimo.

- Dėl finansinės paramos stabilumo. AIEĮ projekte įtvirtinus nuostatą, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvirtinamas penkerių metų elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių tvarkaraštis, kuriuo vadovaujantis organizuojami aukcionai, būtų užtikrinta atitiktis Direktyvos nuostatomis. Šios nuostatos įtvirtinimas leis užtikrinti stabilumą ir užtikrintumą investuotojams. Taip pat AIEĮ projektu įtvirtinama, kad tvarkaraštis kasmet atnaujinamas. Tai leis greičiau reaguoti į besikeičiančią situaciją ir užtikrinti nuoseklią atsinaujinančių išteklių plėtrą.

AIEĮ projekte įtvirtinus sąlygą dėl paramos schemų efektyvumo ir poveikio įvairioms vartotojų grupėms bei investicijoms vertinimo bus užtikrintas optimalus paramos paskirstymas. Tai leis užtikrinti, kad parama panaudojama tikslingai ir nedaro neigiamo poveikio vartotojams.

- Dėl statistinių perdavimų tarp valstybių narių. Įstatymo lygmeniu įtvirtinama nuostata iš Direktyvos, kad Vyriausybė ar jos įgaliota institucija gali teikti Platformai metinius duomenis apie atsinaujinančių išteklių energijos dalį, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, įskaitant numatomus trūkumus ar dalies viršijimą, stebėti, taip pat nurodyti kainą, už kurią sutiktų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos perteklių perduoti iš kitos valstybės narės ar kitai valstybei narei.

Tai užtikrins galimybę Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai teikti Platformai metinius duomenis apie atsinaujinančių išteklių energijos dalį.

- Dėl kilmės garantijų. Siekiant atitiktis Direktyvos nuostatomis, AIEĮ projektu įtvirtinama, kad Lietuvos Respublikoje pripažįstamos trečiosios valstybės išduotos kilmės garantijos. Įsigaliojus šiai nuostatai Lietuvos Respublikoje bus galimybė importuoti elektros energiją turinčią kilmės garantiją iš trečiųjų valstybių.

Teikiamu AIEĮ projektu nustačius, kad kilmės garantijos išduodamos taikant minimalią 30 kW galios ribą, mažose iki 30 kW elektrinėse pagamintai elektros energijai nebus išduodamos kilmės garantijos. Tai sumažins administracinę naštą paskirtajai įstaigai išduodančiai elektros kilmės garantijas. Įstatyminiu lygmeniu panaikinus nuostatą, kad paramos schema netaikoma tokiam gamintojui, kuriam suteikiama kilmės garantija, atsiras galimybė kilmės garantijas gauti gamintojams, kurie laimėjo aukcione. Aukciono dalyviai prieš dalyvaudami aukcione galės įsivertinti pajamas, kurias gaus už kilmės garantijas, ir taip pasiūlyti mažesnę kainą priedą.

Įstatyminiu lygmeniu įtvirtinama nuostata iš Direktyvos, kad kilmės garantijos gali būti išduodamos ir vandenilio dujoms, tokiu būdu atsiras galimybė padidinti atsinaujinančių išteklių dalį transporto sektoriuje.

Numatomo teisinio reglamentavimo laukiami teigiami rezultatai:

1) Lietuvos Respublikoje galės būti pripažįstamos trečiosios valstybės išduotos kilmės garantijos;

2) sukurta galimybė gauti kilmės garantiją gamintojams, kurie laimėjo aukcione;

3) kilmės garantijos galės būti išduodamos ir vandenilio dujoms.

- Dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų. AIEĮ projekte ir EEĮ projekte įtvirtinus nuostatas dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veikos būtų sukurta teisinė aplinka veikti šioms bendrijoms ir naudotis teikiama parama.

Atsižvelgiant į 2019 m. kovo 13 d. surengtos viešosios konsultacijos³ (toliau – viešoji konsultacija) rezultatus, siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau fizinių asmenų gautų atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų kuriamą naudą, siūloma įtvirtinti minimalius atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų struktūros reikalavimus būtų užtikrinta, kad mažiausiai 5 nariai būtų fiziniai asmenys, kad ne mažiau kaip 51 procentas balsavimo teisę turinčių narių būtų fiziniai asmenys, kad kiekvienas narys neturėtų daugiau nei 10 proc. kitos energetikos įmonės balsavimo teisių.

Taip pat, atsižvelgiant į viešosios konsultacijos rezultatus, apibrėžiant atsinaujinančių išteklių energijos bendrijas siūloma užtikrinti, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrija gali būti bet kuris fizinis asmuo, veikiantis pagal tą veiklą reglamentuojančius specialius įstatymus, ir kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų steigimo iniciatyvą turi bet kuris fizinis ar juridinis asmuo ar savivaldybė. Šiomis sąlygomis būtų užtikrintos lankstesnės atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų steigimosi galimybės.

Siekiant, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų teikiama nauda būtų orientuota į vietos gyventojus, apibrėžta jų veiklos teritorija, numatant, kad bendrijos nariais turi būti ne mažiau kaip 51 proc. fizinių asmenų, kurių gyvenamoji vieta ilgiau kaip metus Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo nustatyta tvarka yra deklaruota savivaldybėje, kurioje planuojama statyti ar įrengti elektrinę, ar savivaldybės, besiribojančiose su šia savivaldybe.

AIEĮ projekte numatoma, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos galės dalyvauti organizuojamuose aukcionuose ir elektros energiją pardavinėti pagal atsinaujinančių išteklių energijos pirkimo sutartis ir (arba) Prekybos elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka ir būdais. Šių nuostatų įtvirtinimas leis lygiomis teisėmis su kitais gamintojais pretenduoti į paramą. Taip pat, papildant EEĮ projektą, bus užtikrinta, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrija elektros energiją galės pardavinėti tiesiogiai vartotojams, nereikalaujant turėti nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licencijos, tačiau atitinkant visus reikalavimus, keliamus nepriklausomam elektros energijos tiekėjui. Tai sumažins administracinę naštą, kai elektros energijos gamintojas, šiuo atveju, atsinaujinančių išteklių energijos bendrija, siekdamas parduoti elektros energiją galutiniam vartotojui, privalo gauti nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licenciją.

AIEĮ projekte numatoma, kad atitiktą atsinaujinančių išteklių energijos bendrijai keliamiems reikalavimams užtikrins Taryba.

Tai pat, atsižvelgiant į viešosios konsultacijos rezultatus, kuriais konstatuojamas silpnas savivaldybių susidomėjimas prisidėjimu prie atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veiklos bei siekiant palengvinti šių bendrijų steigimosi procesą, AIEĮ projekte siūloma nustatyti įpareigojimą savivaldybėms tvirtinti ir viešai skelbti vietas, tinkamas atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų projektams vykdyti.

Siekiant atitikties Direktyvos nuostatomis, numatančioms, kad atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų pagrindinis tikslas yra ne gauti finansinio pelno, o teikti savo akcininkams arba nariams ar vietos teritorijoms, kuriose jis veikia, aplinkosauginę, ekonominę arba socialinę bendruomeninę naudą, AIEĮ projektu siūloma įtvirtinti, kad bendrijos, gavusios paramą iš Įstatymo 20 straipsnio 24 dalyje nurodytų šaltinių ar laimėjusios aukcioną ir gaunančios elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių kainos priedą, gautą pelną privalo naudoti teikiant savo nariams ar akcininkams ar vietos teritorijoms, kuriose ji veikia, aplinkosauginę, ekonominę arba socialinę bendruomeninę naudą.

- Dėl biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir ŠESD kiekio mažėjimo kriterijų ir sertifikavimo tvarkos. Siekiant atitikties Direktyvos nuostatomis, susijusiomis su biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir išmetamo ŠESD kiekio mažėjimo kriterijais, AIEĮ projekte patikslinami ir papildomi biodegalų ir skystųjų bioproduktų tvarumo ir išmetamo ŠESD kiekio mažėjimo kriterijai.

Biodegalų ir skystųjų bioproduktų gamyba iš žemės ūkio žaliavų neturi skatinti naikinti didelės biologinės įvairovės žemės ar turėti neigiamą poveikį gamtai, retiems, galinčioms išnykti arba nykstančioms ekosistemoms ar rūšims. Įstatyme nustatyti tvarumo kriterijai, skirti labai didelės biologinės įvairovės žemės ir žemės, kurioje yra didelių anglies sandėpų, apsaugai, tačiau neįvertintas netiesioginio žemės naudojimo keitimo aspektas. Biodegalai išskiria mažesnę ŠESD, o būtent anglies dvideginio, kiekį, nei degalai, pagaminti iš iškastinių išteklių, kadangi anglies dvideginio kiekis, išmetamas deginant biodegalus, yra subalansuojamas žaliavų biodegalams augimo metu (žaliava biodegalams – augalai – absorbuoja anglies dvideginį augimo metu). Tai atitinka tikrovę tuo atveju, kai nėra išskiriamas didesnis ŠESD kiekis dėl žemės paskirties pakeitimo, kuris gali būti tiesioginis (pvz., miškas paverčiamas žemės ūkiui tinkamais plotais ir prarandamos anglies sandėpos) ir netiesioginis (maistinės paskirties augalai skiriami biodegalų gamybai, didesni žemės plotai turi būti dirbami, siekiant patenkinti maisto poreikius). Tai reiškia, kad naujų žemės plotų maistinėms kultūroms užėmimas ir įdirbimas lemia papildomą ŠESD kiekio išskyrimą. Konkurencijos su maisto pramone nėra tik tada, kai biodegalai gaminami iš atliekų, liekanų ar maistui netinkamos biomasės. Į AIEĮ projektą perkeltos Direktyvos nuostatos, reglamentuojančios netiesioginį žemės naudojimo paskirties pakeitimą, kuris įvyksta, kai vietoj tradicinio maistinių ir pašarinių augalų auginimo imama auginti biodegalų ir skystųjų bioproduktų gamybai skirtus augalus. Dėl to padidėja žemės poreikis ir žemės ūkio paskirties žemės plotai gali būti plečiami užimant žemės, kurioje yra didelių anglies sandėpų, plotus, pavyzdžiui, miškus, šlapžemes ir durpynus, taip sukuriant papildomą išmetamą ŠESD kiekį. Dėl didelio ŠESD kiekio, išmetamo dėl netiesioginio žemės naudojimo paskirties keitimo, gali būti prarasta nauda, susijusi su tuo, kad naudojant biodegalus, skystuosius bioproduktus išmetama mažiau ŠESD. Žemės naudojimo paskirtis neturėtų būti keičiama siekiant auginti žemės ūkio žaliavas, naudojamas biodegalų ir skystųjų bioproduktų gamybai, jei anglies sandėpų praradimo dėl paskirties pakeitimo negalima per pagrįstą laikotarpį kompensuoti ŠESD sumažėjimu dėl biodegalų, skystųjų bioproduktų gamybos ir vartojimo.

Žemės ūkio pradinės žaliavos, iš kurių gaminami biodegalai, skystieji bioproduktai, turi būti auginamos taikant praktiką, suderinamą su dirvožemio kokybės ir dirvožemio organinės anglies apsauga, todėl poveikis dirvožemio kokybei ir dirvožemio anglies kiekiui stebimas ūkio subjektų arba nacionalinių institucijų ir atitinkama informacija pateikiama audito ataskaitose, kurios teikiamos sertifikavimo įmonėms.

Kadangi biodegalų ir skystųjų bioproduktų atitikties tvarumo ir išmetamo ŠESD kiekio kriterijams sertifikavimui pagal Europos Komisijos pripažintą schemą tenka vis svarbesnis vaidmuo teikiant įrodymus, kad biodegalai, skystieji bioproduktai atitinka tvarumo kriterijus ir išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimo kriterijus, būtina vykdyti sertifikavimo įstaigų priežiūrą bei laiku nustatyti trūkumus. Atsižvelgiant į tai, AIEĮ projekte nustatoma, kad vykdant sertifikavimą pagal Europos Komisijos pripažintas savanoriškas schemas, viešosios įstaigos Lietuvos energetikos agentūra prašymu, jai būtų pateikiama informacija, kuria remiantis ūkinę veiklą vykdančiam asmeniui išduotas atitikties tvarumo ir ŠESD kiekio sumažinimo kriterijams sertifikatas. Įvertinus pateiktą informaciją, ji būtų apibendrinama ir pateikiama Vyriausybės įgaliotai institucijai (numatoma, kad tai bus Energetikos ministerija), kuri ją teiktų Europos Komisijai, taip pat Vyriausybės įgaliota institucija (Energetikos ministerija) galėtų informuoti savanoriškas schemas apie nustatytus trūkumus, jeigu tokių būtų. Taip būtų pagerinta vykdoma priežiūra ir tobulinamas sertifikavimas. Siekiant vartotojus informuoti apie į Lietuvą tiekiamų biodegalų ir skystųjų bioproduktų kilmės šalį ir pradines žaliavas, AIEĮ projekte nustatoma, kad ūkinę veiklą vykdančias asmenys, biodegalų, skystųjų bioproduktų tiekėjai savo interneto svetainėse skelbtų ir nuolat atnaujintų šią informaciją.

Dėl 4 tikslo. Teikiamu AIEĮ projekte išdėstyto Įstatymo 58 straipsnio pakeitimu nustačius, kad pajamas, gautas vykdant susitarimus dėl statistinių energijos perdavimų, administruos ir skirstys Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka Vyriausybės įgaliotos institucijos, bus pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 19 d. nutarimas Nr. 1217 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą“, jame numatant, kad minėtas lėšas administruos ir skirstys Energetikos ministerija.

Dėl 5 tikslo. AIEĮ projektu įtvirtinus, kad kitoms valstybėms narėms aukcione paskirstomas elektros energijos gamybos kiekis nustatomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės, o ne jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, būtų išvengiama perteklinio reglamentavimo kuriant naują teisės aktą.

Dėl 6 tikslo. EEĮ projektu įtvirtinus, kad Komisija ne tik atlieka atlikdama viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo priežiūrą, tačiau ir kontrolę, Komisijai nustačiusi galimus neatitikimus būtų užtikrintas teisėtas pagrindą priimti sprendimą dėl pažeidimų pašalinimo, taip pat dėl teisės aktų reikalavimų neatitinkančių fiksuotų tarifų taikymo.

Dėl 7 tikslo. EĮ projektu bus įtvirtintos sąvokos: „bandomoji energetikos inovacijų aplinka“ ir „energetikos inovacijos“, reglamentuota galimybė įgyti teisę veikti bandomojoje energetikos inovacijų aplinkoje, nustatyti šios teisės suteikimo kriterijai, taip pat Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai bus suteikta teisė atlikti asmenų, veikiančių bandomojoje energetikos inovacijų aplinkoje priežiūrą. Vykdamą veiklą bandomojoje energetikos inovacijų aplinkoje galės išryškėti energetikos veiklos reguliavimo trūkumai, kuriuos bus siekiama pašalinti arba sumažinti.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Dėl 1 tikslo.

EĮ projekte numatoma išimtis sąvokoje „valstybinės svarbos energetikos objektai“ dėl elektrinių, naudojančių atsinaujinančius išteklius, kuri bus taikoma juridiniams ir fiziniams asmenims, kurie numato plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš atsinaujinančių išteklių, kurių galia viršija 50 MW. Priėmus EĮ projekte siūlomą pakeitimą elektrinių plėtotojams nereikės teikti Energetikos ministerijai derinti atsinaujinančius išteklius naudojančių elektrinių plėtros projektų, tokiu būdu bus sumažinta administracinė našta.

Dėl 2 tikslo.

Numatomas teisinis reguliavimas, susijęs su leidimų plėtrai pratęsimu, bus taikomas ūkio subjektams (tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims), kurie ketina vykdyti veiklą elektros energetikos sektoriuje. EEĮ projekto nuostatomis bus suvienodinti leidimų plėtrai iš atsinaujinančių ir neatsinaujinančių energijos išteklių galiojimo pratęsimo terminai, o esant valstybės, trečiųjų asmenų veiksams ar nenugalimos jėgos aplinkybėms, trukdančioms atlikti suplanuotus darbus, nagrinėjant prašymą pratęsti leidimą plėtrai galiojimo terminą, bus atsižvelgiama į tai, kiek trunka šios aplinkybės. Tokiu būdu bus užtikrinti ūkio subjektų teisėti lūkesčiai, kad jų įgytos teisės užsiimti leidime plėtrai nurodyta ūkine veikla bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos.

Dėl 3 tikslo.

- Dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų. Numatomas teisinis reguliavimas, susijęs su atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų veikla, sukurs dar vieną modelį, kuriame galės dalyvauti smulkus ir vidutinis verslas.

- Numatomas teisinis reguliavimas, susijęs su biodegalų ir skystųjų bioproduktų atitikties tvarumo ir ŠESD sumažėjimo kriterijams, bus taikomas ūkio subjektams (tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims), kurie prekiauja, gamina ir tiekia biodegalus ir skystuosius bioproduktus ir žaliavas jiems gaminti.

- Numatomas teisinis reguliavimas, susijęs su kilmės garantijų išdavimu, sukurs galimybę asmenims, laimėjusiems aukcioną, gauti papildomų pajamų parduodant kilmės garantijas.

Dėl 7 tikslo.

Numatomas teisinis reguliavimas palengvins energetikos inovacijų diegimą energetikos sektoriuje, leis supaprastinti ir (ar) detalizuoti teisinį reguliavimą.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus teikiamus Įstatymų projektus, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos įstatymo, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymų projektuose įtvirtinamos naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai pateikti derinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti.

Priėmus Įstatymų projektus:

1) Energetikos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 19 d. nutarimą Nr. 1217 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą“;

2) Energetikos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 4 d. nutarimą Nr. 827 „Dėl Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3) Energetikos ministerija turės pakeisti Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. 1-212 „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“;

4) Energetikos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymą Nr. 1-23 „Dėl Valstybinės svarbos energetikos objektų plėtros projektų rengimo ir derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

5) Energetikos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2016 m. lapkričio 14 d. įsakymą Nr. 1-298 „Dėl Elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, kilmės garantijų išdavimo, perdavimo ir jų galiojimo panaikinimo ir kitose valstybėse narėse išduotų kilmės garantijų pripažinimo Lietuvos Respublikoje taisyklių patvirtinimo“;

6) Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija turės pakeisti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. sausio 3 d. įsakymą Nr. D1-2 „Dėl Gaminant ir naudojanti biodegalus, skystuosius bioproduktus ir lyginamąjį iškastinį kurą išmetamų ŠESD poveikio apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“;

7) Taryba turės pakeisti Komisijos 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimą Nr. O3-761 „Dėl Viešai skelbiamos informacijos tvarkos aprašo patvirtinimo“;

8) Taryba turės parengti teisės veikti bandomojoje energetikos inovacijų aplinkoje suteikimo tvarką.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymų projektų įgyvendinimas papildomų lėšų nepareikalaus.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant Įstatymų projektus gauta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos išvada dėl EEĮ projekto nuostatų, susijusių su leidimų plėtrai pratęsimu (detaliai aprašyta šio aiškinamojo rašto 15 p.). Vykdyta viešojo konsultacija dėl atsinaujinančių išteklių energijos bendrijų³, į kurios rezultatus atsižvelgta rengiant Įstatymų projektus.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai: „biodegalai“, „skystieji bioproductai“, „tvarumo kriterijai“, „šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimo kriterijai“, „valstybinės svarbos energetikos objektas“, „leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus galiojimo termino pratęsimas“, „atsinaujinančių išteklių energijos bendrija“, „atsinaujinančių išteklių elektros energijos pirkimo sutartis“, „bandomoji energetikos inovacijų aplinka“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. KT-24-N14/2018 „Dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies 1 punkto, 7 dalies, 24 dalies 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (skelbiamas viešai).

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 16 straipsnio pakeitimai buvo pateikti derinti suinteresuotoms institucijoms (TAIS Nr. 19-3997). Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija pasiūlė įvertinti alternatyvų teisinį reguliavimą – Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą esamą teisinį reguliavimą keisti tik tiek, kad būtų įtvirtinta nuostata, jog į 6 mėnesių pratęsimo terminą nėra įskaičiuojami laikotarpiai, kuriais buvo valstybės, trečiųjų asmenų veiksmų arba nenugalimos jėgos aplinkybės (toliau – Ypatingos aplinkybės), kartu nustatant, *pirma*, pareigą leidimo turėtoji informuoti atsakingą instituciją apie atsiradusias / išnykusias Ypatingas aplinkybes, pateikiant atitinkamus tai patvirtinančius įrodymus, *antra*, atsakingos institucijos pareigą fiksuoti Ypatingų aplinkybių pradžios ir pabaigos laikotarpį, t. y. siūloma atsisakyti nuostatų dėl daugkartinio pratęsimo 6 mėnesiams.

Įtvirtinus nuostatą, kad į 6 mėnesių pratęsimo terminą nėra įskaičiuojami laikotarpiai, kuriais buvo Ypatingos aplinkybės, leidimus išduodanti institucija, gavusi informaciją apie atsiradusias Ypatingas aplinkybes turės užfiksuoti jų atsiradimo momentą ir sustabdyti leidimo plėtrai galiojimą neapibrėžtam terminui, t. y. iki tol, kol leidimo turėtojas praneš apie šių aplinkybių pabaigą. Leidimo plėtrai galiojimas bus atnaujintas tik pasibaigus Ypatingoms aplinkybėms ir bus pratęstas tik tam laikotarpiui, kurį egzistavo Ypatingos aplinkybės. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas suteiktų galimybę leidimo plėtrai turėtoji piktnaudžiauti teise grįsti leidime plėtrai nurodytos elektrinės projekto nevykdymą Ypatingomis aplinkybėmis. Galimi atvejai, kad leidimo turėtojas, informavęs apie Ypatingų aplinkybių atsiradimą, laiku neinformuos apie jų pabaigą ir, atitinkamai, pats žinodamas apie tai, kad Ypatingos aplinkybės pasibaigė, vykdys veiklą, neturėdamas tam galiojančio leidimo, kas yra draudžiama pagal Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 20 straipsnio 3 dalį.

Manytina, kad Energetikos ministerijos siūlomas teisinis reguliavimas, susijęs su leidimų plėtrai pratęsimu, yra palankus leidimų plėtrai turėtojams tuo požiūriu, kad leidimo turėtoji bus aišku, kad leidimas plėtrai gali būti pratęstas 6 mėnesiams ir tuo atveju, kai Ypatingos aplinkybės egzistavo tuo metu, kai leidimas plėtrai galiojo ir po to, kai jį pratęsęs, Ypatingos aplinkybės vis dar egzistuoja. Leidimo plėtrai turėtojas privalės teikti tai įrodančius dokumentus EEĮ projekte nustatyta tvarka. Taip pat, manoma, kad siūlomas teisinis reguliavimas užtikrina savalaikį leidimus išduodančios institucijos informavimą tiek apie Ypatingų aplinkybių atsiradimą, tiek apie jų pabaigą.

Taip pat Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, siekiant teisinio reguliavimo stabilumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principo įgyvendinimo, siūlė nekeisti esamo teisinio reguliavimo dėl Elektros energetikos įstatymo 16 straipsnio 6 dalies *12 mėnesių* termino pratęsimo kitais, nei plėtojimo elektros energijos gamybos pajėgumu iš atsinaujinančių energijos išteklių, atvejais, t. y. palikti esamą diferencijuotą teisinį reguliavimą dėl – 12 ir 6 mėnesius (esamo 12 mėnesių termino netrumpinti iki 6 mėnesių).

³ https://epilietis.lrv.lt/uploads/epilietis/consultations/docs/8757_5eb557f757f01ea04cbec4303042b0c9.pdf

Energetikos ministerijos siūlomas pakeitimas dėl leidimų plėtrai pratęsimo terminų grindžiamas Direktyvos 16 straipsnio 4 ir 5 dalimis, kuriose numatyta, kad leidimo galiojimo laikotarpis gali būti pratęstas ne ilgiau kaip vieniems metams, ir Direktyvos 16 straipsnio 4, 5 ir 7 dalyse numatytomis išlygomis, kad leidimai gali būti pratęsimi ilgesniam laikui tik tinkamai pagrįstais atvejais dėl ypatingų aplinkybių arba tiek, kiek trunka teismo procesas. Atsižvelgiant į tai, EEĮ projekte siūloma taikyti 6 mėnesių pratęsimo terminų intervalus leidimams plėtrai tiek iš atsinaujinančių, tiek iš neatsinaujinančių (iškastinių) energijos išteklių. Tokiu būdu bus suvienodintos pratęsimo galimybės plėtojant elektros energijos gamybos pajėgumus iš visų, tiek atsinaujinančių, tiek neatsinaujinančių išteklių.